

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Остапенко Ірини Григорівни

«СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ:соціально-філософський аналіз»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Дисертаційне дослідження Остапенко Ірини Григорівни «Соціокультурні детермінанти економічної теорії та практики: соціально-філософський аналіз», є своєчасним і актуальним. Економічна теорія і практика займають значне місце в царині як соціо-гуманітарних, так і серед точних наук. Об'єктом економічної теорії є господарська діяльність людини. Але в контексті, актуальної соціально-філософської проблематики автор виділяє певні аспекти цього загального об'єкта, а саме – необхідні для цієї діяльності властивості людської природи, соціокультурні детермінанти та аксіологічні орієнтири.

Мета дисертаційного дослідження полягає в соціально-філософському аналізі соціокультурних детермінант економічної теорії та практики в контексті сучасного економічного простору. Дослідження має міждисциплінарний характер. Основним методологічним підґрунтям є соціально-філософський аналіз та соціокультурний підхід, в рамках якого економічна діяльність розглядається як сфера актуалізації соціокультурного простору. У роботі широко застосовуються системний підхід та методи концептуалізації складних і багатопланових явищ: аналіз, узагальнення, дедукція, ідеалізація, абстракція, моделювання та конструювання. Задля аналізу соціально-економічної сфери в роботі використовуються як структуралістська, так і конструктивістська модель соціально-економічного узгодження. Дослідження основних тенденцій розвитку соціокультурних детермінант економічної теорії і практики в сучасному постіндустріальному суспільстві, що передбачає звернення до дослідження процесів, поки ще далеких від свого завершення, актуалізували використання методів соціальної синергетики та ймовірнісного соціального прогнозування.

Наукова новизна отриманих у дисертаційному дослідженні, результатів, є переконливою. Позитивними аспектами результатів дослідження є розкриття концептуально-важливої опозиції, що склалася в царині економічних досліджень між економічною теорією та «філософією господарства». На основі аналізу праць П. Козловскі, П. Шмоллера, С. Булгакова, Ю. Осипова, І. Г. Остапенко зазначено, що «філософії господарства» властиве прагнення виділити в економіці філософський аспект, дослідити вихідні методологічні і світоглядні позиції економічної теорії, її аксіоматику. Це робиться з метою виявити реальні можливості і неможливості цієї теоретичної дисципліни і ставиться масштабне завдання виходу економічної теорії з матеріалістичного глухого кута на простір широкого і масштабного філософствування [с. 44].

На думку автора дослідження, сучасна економічна теорія і практика здатні ефективно розвиватись лише в інтегративній єдності. Інтеграція економічної теорії і практики актуалізується у процесі дослідження тенденцій людської поведінки у соціально-економічному просторі та виявленні тих детермінант і закономірностей, які визначають її прояви. Автором дисертації розглядається модель «економічної людини» - homo economicus і досліджується її змістовна і ціннісна трансформація в межах історичного простору. Ірина Григорівна підкреслює, що для раціональності homo economicus в добу розвинутого капіталізму, властиве відокремлення від свого етичного початку, найвищою мірою властиві утилітарні уявлення про моральну поведінку: вона є цінністю лише в тій мірі, в якій приносить економічну вигоду. Відповідно, чесність і поміркованість є чеснотами лише тоді, коли виступають гарантами кредитоспроможності і фінансової спроможності індивіда [с. 64].

Автор зазначає, що в сучасному постіндустріальному суспільстві аксіологічні орієнтири набувають для економічної теорії і практики нового і визначального значення. На основі концепції «справедливого суспільства» Дж. Роулза, автором робиться висновок, що ідеальний тип економічної поведінки доби інформаційного суспільства, відповідно є властивим саме «чесному індивіду». Саме соціокультурна модель «чесного індивіда» є тим варіантом «homo economicus», яку актуалізує

Ірина Григорівна в своєму дослідженні. Невід'ємними соціокультурними детермінантами «економічної людини» при цьому вважаються моральність і раціональність, як підстава ефективності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що основні положення роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності у процесі оптимізації взаємодії економічних інститутів з органами державної влади і представниками громадянського суспільства. Ряд вироблених в даному дослідженні положень можуть бути використані при проведенні емпіричних досліджень в якості загального концептуального каркаса, що задає апіорні межі економічної діяльності. В сучасній Україні визначення сутнісних аксіологічних, а головне – справедливих і легітимних підстав соціально-економічної діяльності, є стратегічним завданням. Вирішення цього завдання може сприяти гармонізації суспільних відносин та досягненню соціальної злагоди, що так потрібна нашій багатостраждальній країні у контексті тих геополітичних, військових і соціально-економічних випробувань, що мають місце у сучасності.

Дисертація не позбавлена і певних недоліків.

Автор зазначає, що сучасний соціально-економічний простір є контекстом, мірилом і перетином різноманітних, а часом, і суперечливих, соціально-аксіологічних орієнтирів. Система цінностей сучасної економічної діяльності формується під впливом процесів інтелектуалізації економіки, які підірвали основи техногенної цивілізації та нових пріоритетів особистості та соціуму культури постмодерну, що означає перехід від максимізації матеріального споживання до «якості життя»: гуманістичних, екологічних і «немонетарних», постекономічних критеріїв буття. В означеному контексті варто більш детально виокремити та підкреслити базові цінності культури сучасної економічної діяльності, що детермінують економічну теорію і практику сучасного постіндустріального суспільства.

В результаті аналізу моделі «homo economicus» дисертанткою зазначено, що економічна людина не існує як чистий агент економічної дії, – вона завжди занурена у простір власної культури і відповідних субкультур: сім'я, соціальне оточення, освіта, ідеологічна та професійна сфера. Цей життєвий контекст з

відповідним полем символів, значень, уподобань в кінцевому рахунку зводиться до своєрідного «соціального тіла» будь-якої людини, що не дозволяє редукувати її до абстрактної моделі «homo economicus». Дисертацію значно збагатило б більш детальне розкриття моделі «homo autocreator», як проекту трансформації «homo economicus» у контексті соціально-економічної дійсності сучасного постіндустріального суспільства, який характеризується новими етико-моральними орієнтирами та соціокультурними детермінантами.

У цілому дисертаційна робота Остапенко Ірини Григорівни «Соціокультурні детермінанти економічної теорії та практики: соціально-філософський аналіз» виконана на досить високому теоретичному та методологічному рівні, являє собою самостійне наукове дослідження з елементами новаторства, відповідає вимогам п. 11, а автореферат – п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013р. Цитування та посилання на використані джерела у дисертаційній роботі зроблено у відповідності до вимог ВАК України. Опубліковані роботи достатньо повно відображають зміст дисертації. Автореферат в цілому ідентичний змісту дисертаційного дослідження. Вважаю, що дисертант Остапенко Ірина Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
(соціально-гуманітарних проблем)

кафедри суспільних наук гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського

Л. В. КРИМЕЦЬ

Л. В. Кримець Л. В. засвідчує
начальника
Л. В. Кримець, УПР-НЯ
В. Коновалік
2016Р